2. Илиади А. И. Slavo-alanica. *Известия СОИГСИ.* Владикавказ, 2021. Вып. 39(78). С. 93-102.

3. Квитка-Основьяненко Г. Ф. Сочинения: Малороссийские повести рассказанные Грыцьком Основьяненком. Харьков : типография Каплана и Бирюкова, 1887. 238 с.

4. Корнилов Г. Е. Имитативы в чувашском языке. Чебоксары: Чувашское книжное издательство, 1984. 184 с.

5. Осетинско-русский словарь / сост. Б. Б. Бигулаев, К. Е. Гагкаев, Т. А. Гуриев, Н.Х . Кулаев, О. Н. Туаева. Владикавказ : Алания, 2004. 540 с.

6. Таказов Ф. М. Дигорско-русский словарь. Владикавказ : Алания, 2003. 736 с.

7. Тодоров П. Ю. Събрани произведения в три тома. София : Български писател, 1958. Том 3: Ранни творби, статии, документи. 648 с.

8. Эварницкий Д. И. По следам запорожцев. Санкт-Петербург: типография И. И. Бабкина, 1898. 324 с.

9. Яворницький Д. І. Словник української мови. Катеринослав: видання видавництва «Слово», 1920. Том І. А–К. 1, 411 с.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-262-6-35

Н. Садилко, О. Меркулова
Запорізький національний університет

СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ ПРИСЛІВНИКІВ СПОСОБУ ДІЇ У СЛЕНГОВОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ ЗНУ

Для з'ясування наявності в лексиконі респондентів сленгових прислівників способу дії ми поставили їм такі запитання:

Яке слово Ви вживаєте у значенні 'без складання іспитів'? Які слова Ви вживаєте у значенні 'відсторонено'? Чи використовуєте Ви слова зі значенням 'готівкою'? Які саме?Які слова Ви вживаєте у значенні 'непорядно'? Які слова Ви вживаєте у значенні 'абсолютно погано'? Оберіть рядок/рядки слів, у значенні 'нишком, таємно', який/які Ви використовуєте: *А. На мишу; В. По-кротячому; С. Інкогніто; Інше….* ***Оберіть рядок/рядки слів, який/які Ви використовуєте при оцінці***

сучасних технологій/засобів навчання? *А. Бомбезно; В. По дефолту; С. Лампово; Інше….* ***Якими іншими словами Ви замінюєте вислів 'по знайомству'? Які слова Ви вживаєте у значенні 'пояснити умовно'? Які з наведених нижче слів Ви вживаєте у значенні 'правильно'? (кількість варіантів відповідей не обмежена)*** *А. По-другому; В. Грамотно; С. Цивільно; Інше….* ***Які слова Ви вживаєте у значенні 'робити щось разом', під час групового завдання, чи при виконанні якогось проєкту? Якими словами Ви користуєтесь, коли йдеться про безвідповідальність у сенсі 'роблячи щось, не замислюючись'? Які з наведених нижче слів Ви застосовуєте, характеризуючи стан лідерства?*** *А. Хейтово; В. Рофл; С. По-президентськи; Інше….* ***Які з наведених нижче слів Ви вживаєте у значенні 'сучасно'?*** *А. В тренді; В. Поп; С. На стилі; Інше….* ***Виберіть рядок, у якому слова зі значенням 'точно, стовідсотково' Ви вживаєте:*** *А. Полюбе, по-любому. В. Залізно, залізобетонно; С. Стопудово; Інше….* ***Яке слово / які слова ви вживаєте характеризуючи дистанційне навчання? Які слова Ви вживаєте у значенні 'швидко'?***

Зібраний матеріал дав нам підстави виокремити такі лексико-семантичні групи (далі – ЛСГ) прислівників способу дії, панівну частину з яких становлять застиглі колишні прийменниково-відмінкові сполуки, а також лексикалізовані форми орудного відмінка однини або множини іменників.

ЛСГ **'без складання іспитів'** у словнику представлена лексемою ***автоматом*** (2006 Кондр. 45).

Студенти ЗНУ послуговуються як відомою зі словника лексемою ***автоматом*** (РеспЗНУ), так і новими сленгізмами, наприклад: ***без базара***, ***без екзів***, ***на дурняк***, ***на ізі***, ***на халяву***, ***по блату***, ***по фарту***, ***хабарем***. Прислівниковий формант із-поміж лексем аналізованої групи має, за нашими даними, лише дериват ***хитрожопо***.

ЛСГ **'готівкою'** в розглянутому словнику репрезентована таким відіменниковим утворенням: ***налічманом*** (2005 Став. 232).

Студенти ЗНУ послуговуються як відомою зі словника лексемою та її похідними (***налічманом*** (РеспЗНУ), ***наліком***,

налічкою, ***налом***), так і новими сленгізмами, наприклад: ***кешем***, ***п'ятихаткою***, ***чіріком*** ‘10 грн’ від *червонець* ‘10 гривень’. Досить помітними в цій ЛСГ є прислівники, мотивовані зображеннями на купюрах найпоширеніших номіналів – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Григорія Сковороди, а саме: ***леською*** ‘200 грн’, ***сковорідкою*** ‘500 грн’, ***тарасиком*** ‘100 грн’.

ЛСГ **‘нишком, таємно’** у розглянутих словниках не зафіксована.

У мовленні студентів ЗНУ засвідчено утворення: ***без палєва*** (РеспЗНУ), ***втіхаря***, ***на крису***, ***на мишу***, ***на ничку***, ***по-крисячому***, ***по-кротячому***, а також широковживані лексеми ***безпалєвно*** й ***інкогніто***, що мають прислівниковий формант.

ЛСГ **‘[пояснити] умовно’** у словнику представлена лексемою ***на пальцях*** (2006 Кондр. 202).

Студенти ЗНУ послуговуються як відомою зі словнику лексемою ***на пальцях*** (РеспЗНУ), так і новими сленгізмами: ***в теорії***, ***на словах***, ***по фактах***, а також ***вкратце***, ***імейджин***. Прислівниковий формант із-поміж лексем аналізованої групи має, за нашими даними, лише ***чотко***.

ЛСГ **‘[роблячи щось] не замислюючись’** у розглянутому словнику репрезентована відіменниковим утворенням ***дуриком*** (2005 Став. 132).

У студентському мовленні натрапляємо на нові сленгізми: ***на автоматі*** (РеспЗНУ), ***на автопілоті***, ***на відчипись***, ***на ізі***, ***пофану***. Мотивація останньої лексеми аналізованої ЛСГ від англіцизму ‘*fun*’, що перекладається як ‘*весело*, *забава*, *розвага*’, тобто ‘по фану’ – ‘робити щось весело’.

ЛСГ **‘непорядно’** у словнику представлена лексема ***западло*** (2005 Став. 149).

У студентському мовленні натрапляємо на відіменникові та відприкметникові сленгізми: ***на крису*** (РеспЗНУ), ***на мишу***, ***по-крисячому***, ***по-мудацьки***.

ЛСГ **‘по знайомству’** вміщує в словнику лексему ***по блату*** (2006 Кондр. 240).

У студентському мовленні трапляються, окрім відомої ***по блату*** (РеспЗНУ), відіменникові та відприкметникові утворення, а саме:

блатняком (РеспЗНУ), ***на шару***, ***через кентів***, ***по-братськи***. Мотивація прислівника аналізованої ЛСГ ***через кентів*** представлена семантикою ‘знайомий’, тобто, маючи якісь зв’язки.

ЛСГ **‘правильно’** в розглянутому словнику репрезентована такими відприкметниковими утвореннями: ***грамотно*** (2006 Кондр. 100), ***цивільно*** (2006 Кондр. 323).

У мовленні студентів ЗНУ фіксуються згадані лексеми ***грамотно*** (РеспЗНУ), ***цивільно***, що є широковживаними. Натрапляємо також на інші сленгізми, що мають у своєму складі прислівниковий формант: ***чотенько***, ***чотко***.

ЛСГ із семантикою **‘по-лідерському’** в розглянутих словниках не зафіксована.

У мовленні студентів ЗНУ фіксуються відприкметникові утворення: ***по-кардинальськи*** (РеспЗНУ), ***по-королевськи***, ***по-президентськи***, ***по-царськи***.

ЛСГ **‘дистанційно’** (в контексті дистанційного навчання) в обстежених словниках не виявлена.

У мовленні студентів ЗНУ фіксуються такі сленгізми: ***на ізі*** (РеспЗНУ), ***на мінімалках***, ***по компу***. Досить чітко помітна мотивація прислівників аналізованої ЛСГ, що зумовлена вживанням англіцизмів ‘easy’ (‘легко’) – ***на ізі*** та ‘minimal’ (‘мало’) – на мінімалках. Трапляються у мовленні й нерозкладні фразеологізовані структури, а саме: ***не дуже кул***.

ЛСГ **‘[робити щось] разом’** у словнику представлена лексемою ***хамузом*** (2005 Став. 350), де хамуз – модифіковане розм. *гамузом* ‘усе вкупі, повністю’.

Студенти ЗНУ послуговуються новим сленгізмом ***тімою*** (РеспЗНУ), а також – співвідносною з ним ідіомою ***дрім тім***.

ЛСГ **‘точно, стовідсотково’** в розглянутих словниках не зафіксована.

У студентському мовленні натрапляємо на кілька сленгізмів: ***без базару*** (РеспЗНУ), ***полюбе***, що мотивоване скороченням лексеми ‘по-любому’.

ЛСГ **‘відсторонено’** в розглянутому словнику представлена лексемою ***відморожено*** (2006 Кондр. 82).

У студентському мовленні на нові найменування, окрім відомої **відморожено** (РеспЗНУ), не натрапляємо.

ЛСГ **‘сучасно’** в розглянутих словниках не зафіксована.

Студенти ЗНУ послуговуються лише сленгізмом ***по-молодіжному*** (РеспЗНУ).

З огляду на природу лексем аналізованого типу, найбільшу кількість із них становлять застиглі колишні прийменниково-відмінкові сполуки, наприклад: *на мишу*, *по дефолту*, *на автоматі*, *на ізі*, *на крису*, *на пальцях*, *на словах*, *на халяву*, *без базара (без базару)*, *без екзів*, *без палєва*, *в теорії*, *на автопілоті*, *на дурняк*, *на мінімалках*, *на ничку*, *на нулі*,*на шару*, *по блату*, *по компу*, *по фактах*, *по фану*, *по фарту*, *через кентів*.

Дещо менше виявлено лексикалізованих іменників у формі орудного відмінка однини (*налом*, *автоматом*, *кешем*, *наліком*, *налічкою*, *бистрячком*, *блатняком*, *дуриком*, *леською*, *налічманом, п'ятихаткою*, *сковорідкою*, *тарасиком*, *тімою*, *хабарем*, *хамузом*, *чіріком*). Інколи трапляються повні (англіцизм ***чоп-чоп***‘швидко-швидко’)редуплікативи.

Рідше трапляються похідні, оформлені злиттям прийменника з прикметником (*полюбе*, *по-президентськи*, *по-кротячому, по фасту*, *по-братськи*, *по-молодіжному*, *по-биріку*, *по-бистрячку*, *по-кардинальськи*, *по-королевськи*, *по-крисячому*, *по-мудацьки*, *по-царськи*, *по-шуріку*).

Частина зафіксованих структур має у своєму складі запозичену з англійської мови лексику, а саме: ***інкогніто*** *(incognito)* (ЛСГ ‘таємно’), ***лаве (***скороч. від *liberalvalues)* (ЛСГ ‘готівкою’), ***звиклі*** *(quickly)*, ***зе фаст іс бой*** *(the fast is boy)* ‘буквально – хлопець швидкий’ (ЛСГ ‘швидко’), ***дрім тім*** *(dream team)*, ***тімою*** *(team)* (ЛСГ ‘робити разом’), ***імейджин*** *(imagine)* (ЛСГ ‘пояснити умовно’).

Значно рідше трапляються похідні, оформлені прислівниковими суфіксами (*грамотно*, *цивільно* ‘правильно’, *відлюдькувато* ‘відсторонено’, *чотко* ‘так, як треба’, *поспішно* ‘швидко’, *пофігістично* ‘не замислюючись’, *хитрожопо* ‘дуже хитро’).

Зрідка в мовленні молоді подибуємо віддієслівні (***на відчипись*** ‘не замислюючись’) найменування.

Незначною є група сленгізмів прислівникового типу, оформлених застиглими сполуками зазвичай двох повнозначних слів, а саме: *не дуже кул* ‘не до вподоби’, *овер швидко* ‘дуже швидко’.

У мовленні студентів Запорізького національного університету, окрім наявних запозичень з англійської мови, чітко прозирають риси південно-східного говору української мови, пор.: *молнієносно*, *обезбашенно*, *безпалєвно*, *биренько*, *втіхаря*, *чьотєнько*.

Література

Кондр Словник сучасного українського сленгу / упор. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. 350 с.

Став Ставицька Л. Український жаргон. Словник : Містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень. Київ : Критика, 2005. 496 с.

РеспЗНУ Респонденти – студенти Запорізького національного університету.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-262-6-36

О. Слижук
Запорізький національний університет

МОТИВ МАНДРІВКИ У КНИЗІ О. ВИЖЕНКА «ІСТОРІЯ ЗАПОРОЗЬКИХ КОЗАКІВ ДЛЯ ВЕСЕЛИХ ДІТЛАХІВ»

Дослідження української мандрівної літератури активізувалося у зв’язку з появою нових травелогів сучасних письменників Ю. Андруховича, М. Кідрука, С. Жадана, І. Карпи, А. Чапая та ін. Вони стали предметом зацікавлень П. Білоуса, Ю. Богдана, О. Калинюшко, О. Юферєвої та ін. Потребують ґрунтовних досліджень художні твори для дітей та юнацтва, у яких мотив мандрів є стрижневим наративним прийомом. Така художня домінанта спостерігається у книзі запорізького письменника О. Виженка «Історія запорозьких козаків для веселих дітлахів».

У центрі уваги автора, від імені якого ведеться розповідь – мандрівка трьох героїв: двох колишніх козаків і одного хлопчика,